

Рыжская беларуская асноўная школа імя Янкі Купалы
Конкурс „Беларусы Латвіі. Мінулае і сучаснае. ”
Намінацыя „Беларускія традыцыі маёй сям’і”

Літаратурнае эсэ

„Мне засталася спадчына”

Памяці бацькоў прысвячаецца

Сястры Галіне

Ганна Іванэ

Рыга 2016

Ёсць такі закон жыцця:
Шануй чужое аж да пакланення,
сваё любі да самазабыцця.
Пятро Бітэль

Радзіма, Бацькаўшчына, спадчына – дарагія і блізкія сэрцу словы. Цяжка ўявіць сабе чалавека без гісторыі, без родной мовы, без адчування сваіх вытокаў, якая дапамагае надаўжэй заставацца маладымі, якая вяртае нам родных і блізкіх людзей, дае магчымасць успомніць крыху забытыя мелодыі і нават адчуць пах любімых страў.

Менавіта гэтая памяць дорыць нам магчымасць сустрэчы з маладосцю, з той cudойнай парой, калі ўсё здавалася чыстым і светлым, як абрус, вышыты мамінымі рукамі.

Імкліва бяжыць час! Гадзіннік жыцця наўмольна адлічвае хвіліны, гадзіны, дні. І ў гэтым няспынным руху, часам не стае магчымасці прыпыніцца, паразважаць, пагутарыць з дзецьмі, наталіць смагу прыгажосцю залатой восені, першай вясновай пралескі, пагартаць свае ўспаміны.

У гэтым сэнсе мы ўсе падобныя адзін да адного, у тым ліку і я. Што прымусіла, падштурхнула іяне, даверыць свае думкі паперы. Чаму раптам знайшоўся для гэтага вальны час, якога, чамусьці, няма зусім?

Мне сёння прыснілася хата ...
У ёй мы калісьці жылі
Вясною там бэзу багата,
Звіняць над лугамі чмялі.
Праз сон я ў маленства глядзела,
У туманны, сівы вербалоз,
Я зноў святкавала нядзелю
Ў зацішку знаёмых бяроз.

Гэта Раіса Баравткова сваімі трапяткамі радкамі натхніла мяне на жаданне падзяліцца з чытагом успамінамі, бодем, трывогаю, радасцю, каханнем і надзеяю, бясконцым дыялогам з сабой, памкненнем да духоўнай дасканаласці.

Чым жыве чалавек? Ці толькі хлебам? У чым шукае суцяшэння ў горы, з кім дзеліцца радасцю? Я адкажу на гэта пытанне вельмі проста: у сям’і, таму што менавіта з яе і пачынаецца Радзіма. Мой лёс склаўся так, што я ўжо вельмі даўно жыву за межамі Беларусі, але пачуццё Бацькаўшчыны, роднай спадчыны жыве ў маёй хаце і ў маім сэрцы.

У шэрым полі белы касцёл
Там на крыжах трымаюцца нябёсы,
І на вачах людскіх світаюць слёзы,
І да сцяжын схіляецца трава. (В.Шніп)

Распачынаючы аповяд пра беларускія традыцыі маёй сям’і я перш за ўсё згадваю веру ў Бога, якую заклалі ў маю, тады яшчэ зусім дзіцячую душу, бацькі. Дзякуючы ім, я з самага маленства добра ведала, якую духоўную моц мае чалавек, сэрца якога адкрыта для Бога. Добра памятаю, як мяне, яшчэ зусім маленькую дзяўчынку, мама вадзіла ў касцёл, прывучала да ранішняй і вячэрняй малітвы. Памятаю, якой вялікай падзеяй у маім дзіцячым жыцці была першая споведзь і тая

бялютком сукеначка, не сукенка – цуд, створаны мамінымі рукамі. Памятаю і першыя ў маім жыцці ружы, падарунак хроснай.

А пахлі яны, як пахлі ... Прайшлі гады ... І ўжо мае дачушка і сын ідуць да споведзі, потым да шлюбу, але ўжо не ў Беларусі, а тут, у Рызе. Менавіта дзякуючы традыцыі, якая склалася ў маёй бацькоўскай хаце, мне было зусім проста весці да Бога сваю сям’ю.

Добрае і кепскае, цёмнае і светлае перадаюцца з пакалення ў пакаленне ў бясконцасці памяці, часу і чалавечага сусвету. У далонях маёй дачкі паблісквае крышталёвы ружанец, бабулін дарунак. Ружовыя пацеркі рухава бягуць праз яе пальчыкі. Разам мы прамаўляем шэптам малітву і словы імкліва і звонка ўзлятаюць уверх і адтуль, зліўшыся з урачыстым, густым голасам аргана зрываюцца ўніз, несучы святочную і святую радасць. Радасць Веры, радасць сустрэчы з Богам, радасць жыцця. У гэтае імгненне няма распачы, адчаю, супакой валадарыць сэрцам. Мама, родная, дзякуй, за тое, што маю сёння Бога ў сэрцы і ў сэрцах самых родных мне людзей.

Мама, табе я абавязан сёння ўсім.

Калі хоць нешта на зямлі я значу (М.Пазнякоў)

Менавіта дзякуючы маме жыве сёння ў маёй сям’і прыгожы беларускі абрад – Дзяды, які традыцыйна адзначаецца 2 лістапада. Дзяды – „памяць продкаў і памяць жывая аб продках”. З году ў год напярэдадні 2 лістапада мы з сям’ёй упарадкоўваем магільны сваіх адышоўшых у свет лепшы сваякоў і сяброў. Запальваем свечкі, ускладаем жывыя кветкі, як сімвал несмяротнасці душы. А ўжо вечарам збіраемся за сталом, каб прыгадаць сваіх родных. Плывуць успаміны, перабіраюцца сямейныя здымкі, а з іх глядзяць добрыя і строгія вочы мамы, бацькі, дзеда, бабулі. І мякчэе сэрца, цяплее душа, бягуць, адлятаюць імгненні, знікаюць гады. Усё ідзе сваім чынам.

Запалю надвячоркам грамнічную свечку,

Кожны кут у кватэры ёй перажагнаю.

Сёння варта падумаць, успомніць аб вечным,

Сёння прыйдуць жаданыя госці – я знаю.

За сталом сабяруцца мае ўспаміны,

Памяць продкаў – і памяць жывая аб продках. (А.Клемянок)

Вельмі часта нам не стае часу каб зразумець, што ў штодзённым нашым шчыраванні ўсё ж такі ёсць месца не толькі будзённай працы, але і дню святочнаму. І як тут не згадаць Куццю, Каляды. Гэтыя зімоваыя святы, напэўна, самыя любімыя ў нашай сям’і. І выток іх, таксама, адтуль, з маёй беларускай вёскі, ад мамы, ад роднай хаты.

Капалі з гадзінніка хвіліны,

Ападалі ў бездань небыцця,

Снег ляцеў пялёсткамі язміну,

Выспявала шчодрая Куцця.

(А.Клемянок)

Куцця, Каляды. Зімовы сон, ціхі-ціхі. Добра, калі за вокнамі снег. Муж з дзецьмі ўпрыгожваюць ялінку, я завіхаюся на кухні, рыхтую куццю. На сталае – белымі крыламі абрус, падім – сена, памятка аб нараджэнні Хрыста. Чаканне, урачыстасць і ціхая мелодыя „Паланэз ля-мінор „Развітанне з Радзімай””. Ці ведаў Міхаіл Агінскі, што гукі ягонай музыкі стануць часцінкай беларускай душы, часцінкай чужога каляднага свята.

Вясёлкаю гарыць калядная ялінка, за святочным сталом мае самыя любія людзі: дачка, сын, муж. Я з замілаваннем углядаюся ў родныя твары і разумею, што

дзесьці там, у маленстве, першы снег, снегавік і горка. Дзесьці там, у юнацтве, – снег, на якім загадваем жаданне. Дзесьці там – маразы і адлігі. І заснежаная дарога, дзе ценямі дрэў пазначаны шлях. Мой шлях. Белым снегам віруе надзея. Каляды. І здаецца, мне што я „цішынёй і мамай засланілася”.

Зіма... Чамусьці яна заўсёды такая доўгая. І мы так чакаем вясну-дабрадзейку, а разам з ёй светлы Вялікдзень, як святло, як надзею.

Чаромхі куст расцвіў на ўзлеску.

У парку распусціўся бэз.

Прынёс Вялікдзень людзям вестку:

Хрыстос – пакутнік уваскрэс.

(В.Гадулька)

Вялікдзень – гэта чаканне цуда, перамога жыцця над смерцю. Вялікдзень – гэта яшчэ адна, вельмі дарагая мне, беларуская традыцыя. Напярэдадні, ўсё разам прыбіраем і ўпрыгожваем хату, фарбуем яйкі. Першыя кволыя галінкі з зялёнымі карункамі лісця ўпрыгожваюць святочны стол, на якім перапечкі, кілішачкі з квасам, фарбаваныя яйкі. А ў нядзелю, раненька, усе разам, ідзем у касцёл: вітаем Божае ўваскрасенне, спадзяёмся і марым пра лепшае. Пасля касцёла сядзем за стол, снедаем, размаўляемся, гуляем у біткі. Ужо пад вечар чакаем у гасці сяброў. І раптам, неяк кволла, потым крыху ўпэўнена прыходзіць адчуванне: „Я толькі душою дзесьці ў гасцях, а сэрцам – заўсёды дома”. (У.Карызна)

Паважаны чытач, напэўна не будзе сакрэтам, што кожнае беларускае свята будзе недасканалым, калі яно не аздоблена самаробнымі карункамі, абрусамі, ручнікамі. Тымі найкаштоўнейшымі скарбамі, якія засталіся нам у спадчыну ад нашых маці і бабуль. Есць такія скрабы і ў маёй сям’і.

Яшчэ ён не пусты,

Наш куфар старажытны.

Цвіце ў ім лён густы

І каласіцца жыта.

У куфры тым ляжаць

З ільну і кветак скарбы.

Лясы і сенажаць.

Далі сваем ім фарбы.

Абрусы, ручнікі

І посцілкі – надзіва

Любоў, жыццё, вякі

І ўся мая радзіма ...

Не буду варажыць

Аб густах і жаданнях.

Я знаю: скраб ляжыць

У куфрах старадаўніх.

(В.Гадулька)

Я вельмі шчаслівая, таму што ў бацькоўскай хаце да сённяшняга дня стаіць наш сямейны куфар, маёмасць маёй бабулі. І ў ім, сапраўды, захоўваюцца рэчы, якім сёння ўжо няма цаны. Ручнікі, дываны, посцілкі, вытканыя рукамі маіх бабуль, а аздобленыя кветкамі і чарадзейнымі ўзорамі карункі – праца рук любай мамы. Безумоўна, усе гэтыя рэчы захоўваюцца ў тым, самым куфры, і кожны раз, прызджаючы дадому я адчыняю яго, датуляюся да гэтых святынь, адчуваю цяпло маміных і бабуліных рук, светлы сум, свой выток, свой пачатак. А ў пакой дзіўнымі вышыванымі кветкамі ўрываецца і квітнее лета.

Яшчэ пры жыцці мама падаравала мне з гэтага заповітнага куфра некалькі ручнікоў і абрусаў. Менавіта імі, мамінымі ручнікамі, былі ўпрыгожаны вяселлі маіх сына і дачкі ўжо тут, у Рызе. Белы матулін ручнік – як сувязь пакаленняў, як мост паміж мінулым і будучым, як успамін, як надзея, як напамінак, як спадчына.

Заставаўся ручнічок мой белым

Пад нагамі ў дзяцей ляжаць.

Хай ім будуць чыстыя дарогі,

Што да Храма вечнага вядуць.

(М.Пазнякоў)

Шаноўны чытач, спадчына наша і прынамсі мая, складаецца з такіх васьмь свят, песень, звычайў, ручнікоў, дываноў. А яшчэ яна жыве ў нашай мілагучнай роднай мове, бацькоўскай хаце, мамінай вішні, ў бацькавай стромкай рабінцы, магілах бацькоў і ва ўсім тым, што дае магчымасць па-сапраўднаму адчуваць вясновыя радасці і восеньскую тугу, летнюю прыгажасць і зімовую цішыню. І цяжка ўявіць, што з усімі намі будзе, калі мы страцім духоўную памяць, страцім сувязь пакаленняў. Упэўнена, гэтага ніколі не будзе.

На прыканцы свайго аповяду, я яшчэ раз, з вялікай ўдзячнасцю згадаваю сваіх бацькоў: бацьку – Уладзіслава Нябескага і маму – Генуэфу Нябескую. Дарагія, любя, родныя мае людзі, нізкі паклон Вам за выхаванне, за адукацыю, спадчыну, за дадзеную магчымасць стаць Чалавекам.

Усміхаюцца зоры над хатаю.

Асвятляюць сцяжынкi драчу

І шчасліва, я з мамаю, татаю

Між зямлёю і небам лячу.

(М.Пазнякоў)